مجله علوم پزشکی رازی دوره ۳۱، شماره پیوسته ۱۷۰، ۱ بهمن ۱۴۰۳ https://doi.org/10.47176/rjms.31.170

مقاله پژوهشی

ابعاد برنامه درسی اخلاق حرفه‌ای با رویکرد منتورینگ در دانشگاه علوم پزشکی گلستان

مرضیه صوفی: دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی، دانشکده علوم انسانی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران

لادن سلیمی: استادیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران (* نویسنده مسئول) s.ladan@yahoo.com

لیلا حسینی طبقدهی: استادیار گروه مدیریت آموزشی، واحد رامسر، دانشگاه آزاد اسلامی، رامسر، ایران

چکیده

زمینه و هدف: در دنیای امروز، اخلاق حرفه‌ای در حوزه علوم پزشکی به عنوان یکی از ارکان اصلی آموزش و پرورش حرفه‌ای شناخته می‌شود. با توجه به اهمیت تربیت متخصصانی با مهارت‌های حرفه‌ای و اخلاقی در این حوزه، استفاده از رویکردهای نوین همچون منتورینگ برای تقویت ابعاد مختلف برنامه درسی اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه‌ها ضروری است. از این رو هدف این مطالعه ابعاد برنامه درسی اخلاق حرفه‌ای با رویکرد منتورینگ در دانشگاه علوم پزشکی گلستان بود.

روش کار: روش مطالعه آمیخته (کیفی-کمی) بود که جامعه آماری در بخش کیفی، شامل ۲۰ نفر از متخصصان، خبرگان و اساتید دانشگاهی بود که تحلیل مضمون با استفاده از مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با ۱۲ نفر از متخصصان دانشگاهی انجام شد. جامعه آماری در بخش کمی، شامل ا ساتید دا شگاه علوم پز شکی ا ستان گل ستان به تعداد ۳۰۵ نفر بود که با ا ستفاده از جدول کرجسی و مورگان، ۱۷۰ نفر به‌عنوان آزمودنی انتخاب شد. ابزار گردآوری داده‌ها در بخش کیفی از مصاحبه نیمه ساختار یافته و در بخش کمی از پرسش‌نامه محقق ساخته دارای ۱۲۸ سوال بود.

یافته‌ها: نتایج نشان که ابعاد برنامه درسی اخلاق حرفه‌ای با رویکرد منتورینگ شامل آموزشی، منتورینگ، توسعه مهارت‌ها، آموزش عملی، فرهنگ سازی و ارتباط با جامعه، فناوری و محتوای خارجی، انعطاف پذیری و انگیزش، مسئولیت پذیری و مشارکت و تعامل می‌باشد.

نتیجه‌گیری: به طور کلی می‌توان بیان نمود که این ابعاد مختلف برنامه درسی اخلاق حرفه‌ای با رویکرد منتورینگ، از طریق تأکید بر آموزش نظری و عملی، ارتقاء مهارت‌های اخلاقی، ایجاد انگیزه و مسئولیت‌پذیری در دانشجویان، و استفاده از فناوری‌های نوین، می‌تواند زمینه ساز تربیت ن سل جدیدی از متخ ص صان پز شکی با م سئولیت‌پذیری حرفه‌ای و اخلاق‌مداری بالا با شد. این فرآیند نه تنها برای خود دانشجویان بلکه برای ارتقای سطح خدمات بهداشتی و درمانی جامعه نیز اثرات مثبتی خواهد داشت.

تعارض منافع: گزارش نشده است.

منبع حمایت‌کننده: حامی مالی ندارد.

کلیدواژه‌ها

برنامه درسی،

اخلاق حرفه‌ای،

منتورینگ،

دانشگاه علوم پزشکی گلستان

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۱۴

تاریخ چاپ: ۱۴۰۳/۱۱/۰۱

شیوه استناد به این مقاله:

Sofi M, Salimi L, Hosseini Tabaghdehi L. Dimensions of Professional Ethics Curriculum with Mentoring Approach in Golestan University of Medical Sciences. Razi J Med Sci. 2025(20 Jan);31.170.

Copyright: ©2024 The Author(s); Published by Iran University of Medical Sciences. This is an open-access article distributed under the terms of the CC BY-NC-SA 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.en).

*انتشار این مقاله به‌صورت دسترسی آزاد مطابق با CC BY-NC-SA 4.0 صورت گرفته است.

Razi Journal of Medical Sciences. 2025(20 Jan);31.170. https://doi.org/10.47176/rjms.31.170

Original Article

Dimensions of Professional Ethics Curriculum with Mentoring Approach in Golestan University of Medical Sciences

Marziyeh Sofi: PhD student, Department of Curriculum Planning, Faculty of Humanities, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran
Laden Salimi: Assistant Professor of the Department of Educational Sciences, Sari Branch, Azad Islamic University, Sari, Iran (* Corresponding Author) s.ladan@yahoo.com
Leila Hosseini Tabaghdehi: Assistant Professor of Department educational management, Ramsar branch, Islamic Azad University, Ramsar, Iran

Abstract

Background & Aims: Various educational approaches have been proposed to enhance the professional ethics of students, one of the most effective of which is mentoring. Mentoring is defined as an educational process based on a close relationship between a mentor (instructor) and a mentee (student), where the student benefits from the mentor's experiences, knowledge, and professional skills. This approach not only facilitates the transfer of knowledge and specialized skills but also creates an environment for promoting ethical values and professional principles in academic and clinical settings. In medical sciences universities, where students require a deeper understanding of ethical concepts in dealing with patients, colleagues, and society, designing a professional ethics curriculum based on mentoring can significantly contribute to improving the quality of education. The dimensions of the professional ethics curriculum with a mentoring approach encompass various aspects, each of which influences the development of students' professional character. One of the most important dimensions of this program is the cognitive aspect, which focuses on teaching the theoretical foundations of professional ethics, ethical principles and frameworks, and international standards in the field of medicine. In this section, students are introduced to concepts such as patient confidentiality, informed consent, ethical decision-making in critical situations, and professional responsibilities. The transfer of these concepts through mentoring, due to its interactive nature, promotes a deeper understanding among students and enhances their ability to address ethical challenges. Another dimension is the skill-based aspect, which focuses on empowering students to apply ethical principles in real-world environments. In this section, mentors prepare students for ethical decision-making in complex situations by providing practical experiences, case studies, and clinical simulations. The mentor's role in this process is crucial, as they serve as a role model, demonstrating how to execute ethical decisions and guiding students to a deeper understanding of their professional responsibilities through constructive feedback. The attitudinal aspect is also a key component of this curriculum. This section focuses on strengthening ethical values, increasing professional commitment, and cultivating empathy and accountability in students. Mentoring, by fostering close relationships and mutual trust between mentors and students, provides an ideal environment for the formation of positive ethical attitudes. Through interaction with experienced professors and observing their ethical behavior in real-life environments, students gradually internalize ethical principles and apply them in their professional journeys. Furthermore, the social and interpersonal aspect of the professional ethics curriculum with a mentoring approach addresses interactions between students, professors, and work environments. In this section, students learn how to communicate effectively with their colleagues, respect group decisions, and adopt the best possible solutions in cases of ethical conflict. Mentors play a guiding role in this process, helping students strengthen their communication and interpersonal skills, enabling them to behave responsibly and ethically in professional environments. Given the importance of these dimensions, the design of a comprehensive professional ethics curriculum with a mentoring approach in medical sciences universities can play a significant role in training committed and responsible specialists. Implementing this program requires developing appropriate educational content, selecting experienced mentors, creating supportive structures, and

Keywords
Curriculum,
Professional Ethics,
Mentoring,
Golestan University of Medical Sciences

Received: 04/08/2024
Published: 20/01/2025

continuously evaluating the performance of students and mentors. Ultimately, the goal of this program is to nurture a new generation of doctors and medical professionals who not only possess sufficient knowledge and skills but also regard ethical principles as an inseparable part of their profession and take responsible and committed steps towards improving community health.

Methods: The study employed a mixed-methods approach (qualitative-quantitative). The qualitative sample included 20 specialists, experts, and university professors, with thematic analysis conducted through semi-structured interviews with 12 academic experts. The quantitative sample consisted of 305 professors from Golestan University of Medical Sciences, with 170 selected as participants based on the Krejcie and Morgan table. Data collection tools included semi-structured interviews for the qualitative section and a researcher-made questionnaire with 128 questions for the quantitative section.

Results: The results indicated that the dimensions of the professional ethics curriculum with a mentoring approach include education, mentoring, skill development, practical training, cultural promotion and community interaction, technology and external content, flexibility and motivation, responsibility and participation, and interaction.

Conclusion: The results of this study indicate that the various dimensions of the professional ethics curriculum with a mentoring approach at Golestan University of Medical Sciences can have significant impacts on the professional development of students and the enhancement of education quality in this field. Since mentoring programs specifically focus on the mentor-mentee relationship, this approach can play a crucial role in transferring ethical and practical concepts to students. Various dimensions such as theoretical and practical education, mentoring, skill development, community engagement, use of technology, flexibility and motivation, responsibility and participation, and interaction, all emphasize the creation of a comprehensive process that not only affects the improvement of students' scientific and professional knowledge but also promotes their ethical, social, and professional growth. This curriculum enables students to encounter not only scientific education but also ethical and professional skills in real-world environments, allowing them to make ethical decisions in complex situations. In this regard, creating a space for continuous interaction between mentors and students, through counseling, feedback, and ongoing guidance, can effectively contribute to strengthening students' professional ethics. Furthermore, the use of modern technologies and digital educational content, as a complementary component, can improve educational processes and enhance the learning of professional ethics. Overall, the findings of this study emphasize the need for designing and implementing curricula that, while focusing on theoretical and scientific dimensions, also concentrate on practical, social, and ethical aspects. By implementing these dimensions, it is possible to train professionals with high professional ethics and appropriate skills in the healthcare sector, who not only excel in their work but also act with care and responsibility in ethical and social decision-making. These types of educational programs can ultimately improve the quality of healthcare services in the community and enhance the reputation of medical sciences universities.

Conflicts of interest: None
Funding: None

Cite this article as:
Sofi M, Salimi L, Hosseini Tabaghdehi L. Dimensions of Professional Ethics Curriculum with Mentoring Approach in Golestan University of Medical Sciences. Razi J Med Sci. 2025(20 Jan);31.170.

Copyright: ©2024 The Author(s); Published by Iran University of Medical Sciences. This is an open-access article distributed under the terms of the CC BY-NC-SA 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.en).

*This work is published under CC BY-NC-SA 4.0 licence.

مقدمه

در دنیای امروز، اخلاق حرفه‌ای به عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان آموزش عالی و توسعه پایدار نیروی انسانی مطرح است. در دانشگاه‌های علوم پزشکی، که دانشجویان مستقیماً در تعامل با بیماران و جامعه قرار دارند، آموزش اخلاق حرفه‌ای اهمیتی دوچندان می‌یابد (۱). تربیت متخصصانی که نه‌تنها از نظر علمی و فنی توانمند باشند، بلکه از نظر اخلاقی نیز در سطح بالایی قرار گیرند، یکی از اهداف اصلی نظام آموزش پزشکی است (۲). در این میان، رویکردهای آموزشی مختلفی برای ارتقای سطح اخلاق حرفه‌ای دانشجویان مطرح شده است که یکی از مؤثرترین آنها، استفاده از روش منتورینگ است (۳). منتورینگ به عنوان یک فرآیند آموزشی مبتنی بر ارتباط نزدیک میان استاد (منتور) و دانشجو (منتی) تعریف می شود که در آن، دانشجو از تجربیات، دانش و مهارت های حرفه‌ای استاد خود بهره‌مند می‌شود. این رویکرد نه‌تنها موجب انتقال دانش و مهارت‌های تخصصی می‌شود، بلکه زمینه‌ای برای ترویج ارزش های اخلاقی و اصول حرفه‌ای در محیط‌های علمی و بالینی فراهم می‌آورد (۴). در دانشگاه‌های علوم پزشکی، که دانشجویان نیازمند درک عمیق‌تری از مفاهیم اخلاقی در برخورد با بیماران، همکاران و جامعه هستند، طراحی برنامه درسی اخلاق حرفه‌ای بر اساس منتورینگ می‌تواند نقش بسزایی در ارتقای کیفیت آموزش ایفا کند (۵). ابعاد برنامه درسی اخلاق حرفه‌ای با رویکرد منتورینگ شامل جنبه‌های مختلفی است که هر یک به نحوی در توسعه شخصیت حرفه‌ای دانشجویان تأثیرگذارند. یکی از مهم‌ترین ابعاد این برنامه، بعد شناختی است که به آموزش مبانی نظری اخلاق حرفه‌ای، اصول و چارچوب‌های اخلاقی و استانداردهای بین‌المللی در حوزه پزشکی می‌پردازد (۶). در این بخش، دانشجویان با مفاهیمی مانند محرمانگی اطلاعات بیمار، رضایت آگاهانه، تصمیم‌گیری اخلاقی در شرایط بحرانی و مسئولیت‌های حرفه‌ای آشنا می‌شوند (۷). انتقال این مفاهیم از طریق منتورینگ، به دلیل ماهیت تعاملی آن، موجب درک عمیق‌تر دانشجویان و افزایش توانایی آنان در مواجهه با چالش‌های اخلاقی می شود (۸). بعد دیگر، بعد مهارتی است که به توانمندسازی دانشجویان در به‌کارگیری اصول اخلاقی در محیط‌های واقعی مرتبط می‌شود (۹). در این بخش، منتورها با ارائه تجربیات عملی، مطالعه موردی و شبیه‌سازی‌های بالینی، دانشجویان را برای تصمیم‌گیری اخلاقی در موقعیت‌های پیچیده آماده می‌کنند. نقش منتور در این فرایند بسیار حیاتی است، زیرا به عنوان یک الگو، نحوه اجرای تصمیمات اخلاقی را به دانشجویان نشان می‌دهد و از طریق بازخوردهای سازنده، آنها را به درک عمیق‌تری از مسئولیت‌های حرفه‌ای خود سوق می‌دهد (۱۰). بعد نگرشی نیز یکی از جنبه‌های کلیدی این برنامه درسی محسوب می‌شود. در این بخش، تمرکز بر تقویت ارزش‌های اخلاقی، افزایش تعهد حرفه‌ای و پرورش حس همدلی و مسئولیت‌پذیری در دانشجویان است (۱۱).

منتورینگ از طریق ایجاد ارتباط نزدیک و اعتماد متقابل میان استاد و دانشجو، بستری مناسب برای شکل‌گیری نگرش‌های اخلاقی مثبت فراهم می‌آورد (۱۲). دانشجویان از طریق تعامل با اساتید مجرب و مشاهده رفتارهای اخلاقی آنان در محیط‌های واقعی، به تدریج اصول اخلاقی را درونی کرده و در مسیر حرفه‌ای خود به کار می‌گیرند (۱۳). علاوه بر این، بعد اجتماعی و بین‌فردی برنامه درسی اخلاق حرفه‌ای با رویکرد منتورینگ، به تعاملات بین دانشجویان، اساتید و محیط‌های کاری می‌پردازد (۱۴). در این بخش، دانشجویان می‌آموزند که چگونه با همکاران خود ارتباط مؤثر برقرار کنند، به تصمیمات گروهی احترام بگذارند و در شرایط تعارض اخلاقی، بهترین راهکارهای ممکن را اتخاذ کنند (۱۵). منتورها در این مسیر نقش راهنما را ایفا می‌کنند و به دانشجویان کمک می‌کنند تا مهارت‌های ارتباطی و بین‌فردی خود را تقویت کرده و در محیط‌های حرفه‌ای، عملکردی مسئولانه و اخلاق‌مدار داشته باشند (۱۶). با توجه به اهمیت ابعاد فوق، طراحی یک برنامه درسی جامع در حوزه اخلاق حرفه‌ای با رویکرد منتورینگ در دانشگاه‌های علوم پزشکی می‌تواند نقش مؤثری در تربیت متخصصان متعهد و مسئولیت‌پذیر داشته باشد (۱۷). اجرای این برنامه نیازمند تدوین محتوای آموزشی مناسب، انتخاب منتورهای مجرب، ایجاد ساختارهای حمایتی و ارزیابی مستمر عملکرد دانشجویان و منتورها است. در نهایت، هدف از این برنامه، پرورش نسل جدیدی از پزشکان و

متخصصان علوم پزشکی است که نه‌تنها از دانش و مهارت کافی برخوردارند، بلکه اصول اخلاقی را به عنوان بخش جدایی‌ناپذیر حرفه خود در نظر می‌گیرند و در مسیر ارتقای سلامت جامعه، مسئولانه و متعهدانه گام برمی‌دارند.

روش کار

روش پژوهش برحسب هدف، بنیادی-کاربردی؛ برحسب نوع داده، آمیخته (کیفی-کمی) از نوع اکتشافی؛ برحسب زمان گردآوری داده، مقطعی و برحسب روش گردآوری داده‌ها و یا ماهیت و روش پژوهش، در بخش کیفی، تحلیل مضمون و در بخش کمی، توصیفی- پیمایشی بود. این مطالعه با کد اخلاق IR.IAU.SARI.REC.1403.369 در کمیسیون کد اخلاق دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری به تصویب رسید.

جامعه آماری مورد مطالعه از دو گروه تشکیل شده بود. جامعه آماری مورد مطالعه در بخش کیفی شامل متخصصان، خبرگان و اساتید دانشگاهی بود که دارای مدرک تحصیلی دکتری، سابقه تدریس بالای ۱۰ سال و مرتبه علمی دانشیار و بالاتر بودند به تعداد ۲۰ نفر با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند شناسایی و در مطالعه حضور پیدا کردند که انتخاب مشارکت کنندگان در پژوهش کیفی با هدف دستیابی به بیشترین اطلاعات در مورد پدیده مورد بررسی انجام شد و از نظرات آنان استفاده شد. در بخش کیفی با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند و با در نظر گرفتن قانون اشباع تعداد ۱۲ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. جامعه آماری مورد مطالعه در بخش کمی شامل اساتید دانشگاه علوم پزشکی استان گلستان به تعداد ۳۰۵ نفر که در بخش کمی از نظرات آنان استفاده شد. با استفاده از جدول کرجسی و مورگان (۱۹۷۰) و در ابتدا از طریق نمونه‌گیری طبقه ای، ۱۷۰ نفر به‌عنوان آزمودنی انتخاب شد. لازم به‌ذکر است که به‌منظور تعمیم پذیری بیشتر و جلوگیری از ریزش حجم نمونه ۱۸۵ پرسشنامه در میان آزمودنی‌ها توزیع و از این میان ۱۵ پرسشنامه به‌دلیل ناقص بودن کنار گذاشته شد و عملیات آماری بر روی ۱۷۰ آزمودنی صورت گرفت. برای جمع‌آوری داده‌ها از دو روش روش اسنادی (کتابخانه‌ای) و روش میدانی استفاده شد. در روش اسنادی (کتابخانه‌ای) اطلاعات از طریق مطالعه کتب، نشریات، منابع اینترنتی و پایگاه‌های اطلاعاتی جمع‌آوری و پس از انتخاب منابع نسبت به تهیه، فیش‌برداری و ترجمه متون مورد نظر اقدام شده است.

در روش میدانی ابتدا برای انجام مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته به‌صورت هدفمند تعدادی از خبرگان دانشگاهی انتخاب شده و پس از اعمال هماهنگی‌های لازم در محل کار آن‌ها حضور یافته و با آن‌ها مصاحبه شد. سپس برای جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز در بخش کمی با اعمال هماهنگی‌های لازم، پرسشنامه‌ها در بین نمونه‌های آماری توزیع و جمع‌آوری شده و مجموع داده‌های جمع‌آوری شده وارد سیستم شده و به دو صورت مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در بخش کیفی از روش کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری گزینشی استفاده شد. پس از این مرحله محقق با استفاده از روش‌های تحقیق کمی، داده‌های حاصل از مرحله کیفی را مورد آزمون قرار داد.

ابزار گردآوری داده‌ها در بخش کیفی از دو ابزار فیش و مصاحبه نیمه ساختار یافته استفاده شد. در بخش کمی از پرسش‌نامه محقق برنامه درسی اخلاق حرفه‌ای با رویکرد منتورینگ بود که این پرسش‌نامه دارای ۱۲۸ سوال و ۹ بعد آموزشی، منتورینگ، توسعه مهارت‌ها، آموزش عملی، فرهنگ‌سازی و ارتباط با جامعه، فناوری و محتوای خارجی، انعطاف پذیری و انگیزش، مسئولیت پذیری، مشارکت و تعامل» و ۲۵ مولفه "اهداف آموزشی، محتوای درسی، فرآیند آموزش، ارزیابی و بازخورد، فرآیند منتورینگ، انتخاب و آموزش منتورها، مهارت های ارتباطی، مهارت های حل مسئله، مهارت‌های رهبری اخلاقی، توسعه مهارت‌های عملی، استفاده از مواقع واقعی، شبیه سازی مواقع عملی، ترویج فرهنگ اخلاق حرفه‌ای، مشارکت در پروژه‌های اجتماعی، تعامل با بخش‌های دیگر، تجهیزات، منابع، انعطاف پذیری اخلاقی، تشویق به تجربه‌های عملی،

پیاده سازی برنامه‌های عملی برای منتورها، مسئولیت پذیری اجتماعی، پیشرفت مهارت‌های تصمیم گیری اخلاقی، مفاهیم مشارکتی، برنامه‌های آموزشی فراگیرو ارتباط با اجتماع" می‌باشد که در طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد) طراحی و تنظیم شده و به ترتیب از ۱ تا ۵ نمره‌گذاری می شود. روش تحلیل داده‌ها در بخش کیفی کدگذاری نظری برگرفته از روش تحلیل مضمون با نرم افزار Maxqda بود. در بخش کمی برای تجزیه و تحلیل داده ها، از تحلیل عاملی اکتشافی، تحلیل عاملی تاییدی و معادلات ساختاری استفاده شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزارهای SPSS21 و PLS3.2 و MAXQDA20 انجام گرفت.

یافته‌ها

جدول شماره ۱ در جهت تائید خروجی بخش کیفی که همانا تولید پرسشنامه بود به شکل توصیفی به بررسی ابعاد و مولفه‌های پرسشنامه برنامه درسی اخلاق حرفه‌ای با رویکرد منتورینگ می‌پردازد. با نگاهی به ابعاد و مولفه‌های پرسشنامه که در جدول ۱ تبیین شده است، می‌توان گفت که این پرسشنامه دارای ۹ بعد، ۲۵ مولفه و ۱۲۸ گویه است. همانطور که در جداول دیده می‌شود میانگین هیچ یک از مولفه‌های نهایی از عدد ۳ کمتر نشد. بیشترین میانگین مربوط به سوال ۳۰ با مقدار ۴/۳۸ می‌باشد و کمترین میانگین هم مربوط به سوال ۲۴ با مقدار ۳/۲۷ است. در میان کلیه ابعاد و مولفه‌های این پرسشنامه، سطح معناداری برای همه سؤال‌ها کم‌تر از ۰/۰۵ محاسبه شده است و چون میانگین کلیه سوال‌ها بالاتر از ۳ شده است، هیچ سوالی از پرسشنامه حذف نشد. همانطور که در جدول ۱ مشاهده می شود بالاترین میزان میانگین در مقایسه میانگین‌های ابعاد متغیر برنامه درسی اخلاق حرفه‌ای با رویکرد منتورینگ مربوط به بعد آموزش عملی است که مقدار آن برابر است با ۳/۸۹، و پائین‌ترین مقدار هم به بعد مسئولیت پذیری با مقدار میانگین ۳/۴۸ است. در مقایسه میانگین‌های داده شده بعد منتورینگ (۳/۸۲) در رتبه دوم و بعد فناوری و محتوای خارجی (۳/۷۲) و مشارکت و تعامل (۳/۶۷) در رتبه‌های سوم و چهارم قرار دارند. بعد آموزشی با میانگین ۳/۶۴ در رتبه پنجم قرار دارد، رتبه شش مربوط به فرهنگ سازی و ارتباط با جامعه (۳/۶۲) است. رتبه هفتم و هشتم به ترتیب به ابعاد توسعه مهارت‌ها (۳/۵۹) و انعطاف پذیری و انگیزش (۳/۵۰) و بعد نهم هم به بعد مسئولیت پذیری (۳/۴۸) مرتبط است.

برای بررسی کفایت و شرایط لازم داده‌ها برای اجرای تحلیل عاملی، از آزمون‌های تناسب کایزر-مایر-الکین و بارتلت استفاده شد. آماره KMO شاخص کفایت متغیرها است و مقدار بالاتر از ۰/۷ برای اجرای تحلیل عاملی مناسب است. آزمون Bartlett نیز یکی از روش‌های تشخیص مناسب بودن داده‌ها است و برای

جدول ۱- مقایسه میانگین ابعاد پرسشنامه برنامه درسی اخلاق حرفه ای با رویکرد منتورینگ

ابعاد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد میانگین	آماره t	درجه آزادی	سطح معنی داری	تفاوت میانگین
آموزشی	۳/۶۴	۰/۶۴۸	۰/۰۳۶	۱۰۰/۵۲۲	۳۱۹	۰/۰۰۰	۳/۶۴۴
منتورینگ	۳/۸۲	۰/۶۲۱	۰/۰۳۴	۱۰۹/۹۹۰	۳۱۹	۰/۰۰۰	۳/۸۲۳
توسعه مهارت ها	۳/۵۹	۰/۷۲۱	۰/۰۴۰	۸۸/۹۰۵	۳۱۹	۰/۰۰۰	۳/۵۸۷
آموزش عملی	۳/۸۹	۰/۸۴۶	۰/۰۴۷	۸۲/۱۹۹	۳۱۹	۰/۰۰۰	۳/۸۸۸
فرهنگ سازی و ارتباط با جامعه	۳/۶۲	۰/۰۳۶	۰/۰۳۶	۹۸/۷۷۶	۳۱۹	۰/۰۰۰	۳/۶۱۸
فناوری و محتوای خارجی	۳/۷۲	۰/۰۳۸	۰/۰۳۸	۹۷/۳۲۲	۳۱۹	۰/۰۰۰	۳/۷۲۴
انعطاف پذیری و انگیزش	۳/۵۰	۰/۰۴۰	۰/۰۴۰	۸۶/۷۳۶	۳۱۹	۰/۰۰۰	۳/۴۹۹
مسئولیت پذیری	۳/۴۸	۰/۰۴۲	۰/۰۴۲	۸۱/۶۳۳	۳۱۹	۰/۰۰۰	۳/۴۸۲
مشارکت و تعامل	۳/۶۷	۰/۰۳۵	۰/۰۳۵	۱۰۲/۴۲۲	۳۱۹	۰/۰۰۰	۳/۶۷۲

جدول ۲- نتایج آزمون KMO و Bartlett برای میانگین‌های ابعاد پرسشنامه برنامه درسی اخلاق حرفه‌ای با رویکرد منتورینگ

آماره KMO		۰/۸۸۱
آماره Bartlett	کای ۲	۴۵۵۷۲/۳۳۴
	درجه آزادی	۸۱۲۸
	سطح معنی داری	۰/۰۰۰

جدول ۳- نتایج حاصل از یافته‌های تحلیل عاملی تاییدی ابعاد برنامه درسی اخلاق حرفه‌ای با رویکرد منتورینگ

ابعاد	t-value	ضریب استاندارد	R^2
آموزشی	۱۱/۱۲۴	۰/۵۷۸	۰/۳۳۴
منتورینگ	۱۲/۴۱۶	۰/۵۸۳	۰/۳۳۹
توسعه مهارت‌ها	۶/۰۵۱	۰/۳۲۰	۰/۱۰۳
آموزش عملی	۸/۲۷۲	۰/۴۴۰	۰/۱۹۴
فرهنگ سازی و ارتباط با جامعه	۳۱/۷۶۷	۰/۸۰۹	۰/۶۵۵
فناوری و محتوای خارجی	۳۸/۰۱۶	۰/۸۱۰	۰/۶۵۶
انعطاف پذیری و انگیزش	۵۱/۸۰۸	۰/۸۵۱	۰/۷۲۴
مسئولیت پذیری	۳۲/۵۷۲	۰/۷۹۳	۰/۶۲۹
مشارکت و تعامل	۳۰/۰۴۶	۰/۷۷۰	۰/۸۹۲

این که یک مدل تحلیل عاملی مفید و دارای معنا باشد، لازم است که متغیرهای آن همبسته باشند. مطابق نتایج حاصل از جدول ۲ در سطح اطمینان ۹۵٪ و خطای اندازه‌گیری ۵٪=α، چون مقدار آماره KMO برای همه مولفه‌ها و ابعاد بیش‌تر از ۰/۷ و با مقدار ۰/۸۸۱ محاسبه شد، همچنین نتیجه آزمون Bartlett نشان داده که سطح معناداری برای همه متغیرها Sig<۰/۰۵ محاسبه شده است، لذا داده‌ها همبسته می‌باشند. هدف از این بخش تعیین میزان تغییراتی است که توسط این ابعاد و شاخص‌ها در خصوص متغیر برنامه در سی اخلاق حرفه‌ای با رویکرد منتورینگ تعیین می‌گردد. لذا جداول مقدار ویژه و بارعاملی برای این منظور استفاده می‌گردند.

نتایج تحلیل عاملی تاییدی مندرج در جدول ۳ نشان می‌دهند که در سطح اطمینان ۹۹٪ مقادیر t-value برای ابعاد پرسشنامه برنامه درسی اخلاق حرفه‌ای با رویکرد منتورینگ، در خارج بازه‌ی (۲/۵۸، ۲/۵۸-) قرار دارند. همچنین، مقادیر R^2 برای همه ابعاد به جز توسعه مهارتها و آموزش عملی (که در سطح متوسط هستند) در سطح قوی می‌باشد، لذا بین متغیر برنامه درسی اخلاق حرفه‌ای با رویکرد منتورینگ با همه ابعاد آن رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بالاترین ضرایب استاندارد (۰/۷۲۴) مربوط به بعد انعطاف پذیری و انگیزش و کمترین مقدار مربوط به بعد توسعه مهارتها با ضریب استاندارد (۰/۱۰۳) است.

بحث

نتایج نشان که ابعاد برنامه در سی اخلاق حرفه‌ای با رویکرد منتورینگ شامل آموزشی، منتورینگ، توسعه مهارت‌ها، آموزش عملی، فرهنگ سازی و ارتباط با جامعه، فناوری و محتوای خارجی، انعطاف پذیری و انگیزش، مسئولیت پذیری و مشارکت و تعامل می‌باشد. این نتیجه با پژوهش سارگیانت (Sargeant) و همکاران (۲۰۰۸) (۱۷) و اسپنسر (Spencer) و همکاران (۲۰۰۳) (۷) همسو است. نتایج این تحقیق نشان‌دهنده ابعاد مختلف و گسترده‌ای در برنامه درسی اخلاق حرفه‌ای با رویکرد منتورینگ است که می‌تواند تأثیرات فراوانی در آموزش و تربیت متخصصان بهداشتی و درمانی ایجاد کند. ابعاد مختلف این برنامه درسی به طور مستقیم بر کیفیت و اثربخشی آموزش اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه‌های علوم پزشکی تأثیرگذار هستند و می‌توانند زمینه‌ساز تحولی عظیم در نحوه پرورش دانشجویان و ارتقای سطح مهارت‌های اخلاقی و حرفه‌ای آنها شوند (۵). یکی از ابعاد مهم این برنامه،

بعد آموزشی است که به طور خاص به آموزش نظری و مفاهیم اخلاق حرفه‌ای در رشته‌های پزشکی و علوم بهداشتی پرداخته می شود. این جنبه از برنامه در سی به طور عمیق‌تر، بر آموزش اصول اخلاقی و استانداردهای جهانی در حرفه پزشکی تأکید دارد. آموزش مفاهیم پیچیده اخلاق پزشکی و چارچوب‌های اخلاقی می‌تواند برای دانشجویان به عنوان مبنای ضروری برای تصمیم‌گیری‌های حرفه‌ای در آینده عمل کند (۱۶). این آموزش‌ها باید به گونه‌ای طراحی شوند که علاوه بر مفاهیم نظری، جنبه‌های عملی آن‌ها نیز به وضوح در نظر گرفته شود تا دانشجویان بتوانند در دنیای واقعی به خوبی از این اصول استفاده کنند. در کنار این، منتورینگ به عنوان ابعاد حیاتی در این رویکرد، اهمیت ویژه‌ای دارد. منتورینگ به عنوان یک ابزار آموزشی مؤثر به دانشجویان امکان می‌دهد که از تجربیات و دانشی که منتورها در اختیارشان قرار می‌دهند بهره‌مند شوند. منتورها نه تنها باید به عنوان معلمان و مربیان در کنار دانشجویان حضور داشته باشند، بلکه باید الگوهای اخلاقی مؤثر برای دانشجویان باشند و به‌وسیله رفتار خود، استانداردهای اخلاقی را به دانشجویان انتقال دهند. این ارتباط مستمر و تعاملی بین منتور و منتی به نوعی زمینه‌ساز شکل‌گیری حرفه‌ای و اخلاقی صحیح در دانشجویان است. یکی دیگر از ابعاد مورد توجه در این تحقیق، توسعه مهارت‌ها است که بر اساس نیازهای فعلی و آینده دانشگاه‌های علوم پزشکی و بازار کار تدوین شده است (۱۴). این مهارت‌ها نه‌تنها شامل توانایی‌های بالینی و علمی، بلکه مهارت‌های اخلاقی، ارتباطی و حرفه‌ای نیز می‌شود. دانشجویان باید توانایی حل مسائل پیچیده بهداشتی و درمانی را داشته باشند و علاوه بر این، باید بتوانند در موقعیت‌های اخلاقی حساس تصمیم‌گیری کنند. آموزش عملی در محیط‌های واقعی از طریق شبیه‌سازی‌ها یا قرار گرفتن در شرایط بالینی می‌تواند این مهارت‌ها را به نحو مؤثری تقویت کند. آموزش عملی که از آن به عنوان بخش مهمی از این برنامه یاد می‌شود، به دانشجویان فرصت می‌دهد تا در یک محیط واقعی، اصول اخلاقی را به کار گیرند. این نوع آموزش علاوه بر تئوری‌های علمی، به‌ویژه در بیمارستان‌ها و مراکز درمانی باید به صورت دستاول صورت گیرد تا دانشجویان با چالش‌های واقعی و مشکلات اخلاقی روبه‌رو شوند و توانایی حل آن‌ها را در عمل پیدا کنند. در این فضا، همزمان با آموزش علمی، مهارت‌های انسانی، ارتباطی و اخلاقی نیز آموزش داده می‌شود که این ویژگی در نهایت باعث رشد و شکوفایی این مهارت‌ها در دانشجویان خواهد شد. فرهنگ‌سازی و ارتباط با جامعه یکی دیگر از ابعاد مهم است (۱۲). برنامه‌های منتورینگ باید به گونه‌ای طراحی شوند که دانشجویان درگیر ارزش‌ها و اخلاق‌های اجتماعی شوند و ارتباط مؤثری با جامعه و نیازهای آن برقرار کنند. در این فرآیند، به جای تمرکز صرف بر اصول اخلاقی، دانشجویان باید درک عمیقی از تأثیر رفتار حرفه‌ای خود بر جامعه داشته باشند. از این رو، ارتباط با جامعه و فرهنگ سازی در زمینه اخلاق حرفه‌ای به عنوان یک جزء جدایی‌ناپذیر از آموزش‌ها محسوب می‌شود که می‌تواند موجب شکل‌گیری هویت حرفه‌ای قوی در دانشجویان گردد. فناوری و محتوای خارجی به عنوان ابعاد دیگری از این برنامه، نیاز به استفاده از ابزارهای مدرن در فرآیند آموزش و یادگیری دارند. در دنیای امروز، ابزارهای دیجیتال و فناوری‌های نوین می‌توانند به‌طور چشمگیری بر نحوه تدریس و یادگیری مفاهیم اخلاقی تأثیرگذار باشند. استفاده از محتوای آموزشی دیجیتال و منابع آنلاین می‌تواند به‌ویژه در برنامه‌های آموزش از راه دور، امکان دسترسی به دانش و مباحث جدید و به‌روز را برای دانشجویان فراهم سازد. این ابزارها همچنین در شبیه سازی موقعیت‌های اخلاقی و آموزش های عملی می‌توانند به بهترین نحو به کار گرفته شوند (۹). انعطاف پذیری و انگیزش دو بعد اساسی دیگری هستند که بر موفقیت این برنامه تأثیرگذارند. در این رویکرد، باید فضایی فراهم گردد که دانشجویان به راحتی بتوانند نیازهای خود را شناسایی کرده و مسیرهای مختلفی را برای پیشرفت در نظر بگیرند. این فضای انعطاف‌پذیر باید با هدف ایجاد انگیزه در دانشجویان برای ارتقای سطح اخلاقی و حرفه‌ای آنها طراحی شود. این انگیزش می‌تواند در

قالب مشـــاوره های مســـتمر، بازخورد های مثبت و حمایت‌های هیئت علمی در حین برنامه‌های منتورینگ فراهم گردد. در نهایت، مسـئولیت‌پذیری و مشـارکت و تعامل به عنوان ابعاد آخر برنامه در سی اخلاق حرفه‌ای با رویکرد منتورینگ، تأکید دارند بر اهمیت ایجاد حس مسـئولیت در دانشـجویان نسـبت به عمل به اصـول اخلاقی و مشـــارکت فعال در برنامه‌های آموزشـــی و اجتماعی. دانشـــجو یان با ید احســـاس کنند که در فرآیندهای تصـــمیم‌گیری حرفه‌ای و اجتماعی نقشـــی دارند و می‌توانند با اقدامات خود در جامعه تأثیرگذار با شند (۶). به همین دلیل، لازم ا ست که این برنامه‌ها به گونه‌ای طراحی شـــوند که به مشـــارکت فعال دانشجویان در تصمیم‌گیری‌ها و اجرای اقدامات اخلاقی منجر شود. در مجموع، این ابعاد مختلف برنامه در سی اخلاق حرفه‌ای با رویکرد منتورینگ، از طریق تأکید بر آموزش نظری و عملی، ارتقاء مهارت‌های اخلاقی، ایجاد انگیزه و م سئولیت‌پذیری در دان شجویان، و ا ستفاده از فناوری‌های نوین، می‌تواند زمینه‌ســـاز تربیت نســـل جدیدی از متخصـــصـــان پزشـــکی با مســـئولیت‌پذیری حرفه‌ای و اخلاق‌مداری بالا باشـــد (۲). این فرآیند نه تنها برای خود دانشـــجویان بلکه برای ارتقای ســـطح خدمات بهداشـــتی و درمانی جامعه نیز اثرات مثبتی خواهد داشت.

نتیجه‌گیری

نتایج این تحقیق نشـــان داد که ابعاد مختلف برنامه در سی اخلاق حرفه‌ای با رویکرد منتورینگ در دانشگاه علوم پز شکی گلستان می‌تواند تأثیرات قابل توجهی در تربیت حرفه‌ای دانشجویان و ارتقای کیفیت آموزش در این حوزه داشته باشد. از آنجا که برنامه‌های منتورینگ به‌طور ویژه بر روابط مربی-دانشـــجو تمرکز دارند، این رویکرد می‌تواند نقش مهمی در انتقال مفاهیم اخلاقی و عملی به دانشـجویان ایفا کند. ابعاد مختلفی همچون آموزش نظری و عملی، منتورینگ، توســـعه مهارت‌ها، ارتباط با جامعه، اســـتفاده از فناوری، انعطاف‌پذیری و انگیزش، م سئولیت‌پذیری و م شارکت و تعامل، همگی تأکید دارند بر شـــکل‌دهی به یک فرآیند جامع که نه تنها بر بهبود دانش علمی و حرفه‌ای دانشـــجویان تأثیر می گذارد، بلکه مو جب رشـــد اخلاقی، اجتماعی و حرفه‌ای آنان نیز می‌شود. این برنامه درسی، دانشجویان را قادر می‌ســـازد که در کنار آموزش های علمی، با م هارت های اخلاقی و حر فه‌ای در محیط های واقعی موا جه شـــو ند و در موقعیت های پیچیده اخلاقی در دنیای واقعی تصـــمیم‌گیری کنند. در این راســـتا، ایجاد فضایی برای تعامل م ستمر بین منتورها و دانشجویان، از طریق مشـــاوره، بازخورد و هدایت مســـتمر، به طور مؤثری می‌تواند به تقویت اخلاق حرفه‌ای در دانشجویان کمک کند. علاوه بر این، به‌کارگیری فناوری‌های نوین و محتوا های آموزشـــی دیجیتال به عنوان یک جزء مکمل، قادر است به بهبود فرآیندهای آموزشی و ارتقاء ســـطح یادگیری اخلاق حرفه‌ای کمک نماید. به طور کلی، نتایج این مطالعه تأکید دارند بر ضـرورت طراحی و پیاده‌سازی برنامه‌های درسی که ضمن توجه به ابعاد نظری و علمی، بر جنبه‌های عملی، اجتماعی و اخلاقی نیز تمرکز دا شته با شند. با اجرای این ابعاد، می‌توان به تربیـت متخصـــصـــانی بـا اخلاق حرفـه‌ای بـالا و توانمندی‌های مناسب در حوزه بهداشت و درمان دست یافت که نه تنها در کار خود مهارت دارند، بلکه در تصـــمیم‌گیری های اخلاقی و اجتماعی نیز با دقت و مســـئولیت پذیری عمل می‌کنند. این نوع برنامه‌های آموزشـــی می‌توانند در نهایت به بهبود کیفیت خدمات بهداشـــتی و در مانی در جام عه و ارتقای اعتبار دانشگاه‌های علوم پزشکی کمک کنند.

ملاحظات اخلاقی

مقاله حاضـــر زیر نظر کمیته اخلاق دانشـــگاه آزاد اســـلامی واحد ســـاری و با کد اخلاقی به شـــناســـه IR.IAU.SARI.REC.1403.369 انجام گرفته است.

مشارکت نویسندگان

لادن سلیمی نگارش مقاله و لیلا حسینی طبقدهی ویراســـتاری مقاله را برعهده داشـــتند و مرضـیه صـوفی داده‌ها را تجزیه، تحلیل و آن را تفسیر کرد.

References

1. Fearnley R, Wilson T. Developing a curriculum for professional ethics in medical education: a review of the evidence. Med Educ. 2001;35(9):852-861.
2. Patel B, Syed R, Anwar K. Medical ethics teaching in undergraduate medical education: a review of the literature. Med Teach. 2001;23(2):118-123.
3. Cleary M, McCarthy J. Ethics education in nursing: The role of mentor support. J Nurs Educ. 2003;42(8):360-365.
4. Frankel RM, Danoff D. Ethical issues in medical education. Acad Med. 2000;75(7):650-653.
5. Dornan T, Littlewood S, Teunissen PW, et al. How can experience in medical education be structured so that students can learn from it? Med Educ. 2007;41(8):760-767.
6. Hafferty FW. Beyond curriculum reform: Confronting medicine's hidden curriculum. Acad Med. 1998;73(4):403-407.
7. Spencer J. ABC of learning and teaching in medicine: Learning and teaching in the clinical environment. BMJ. 2003;326(7389):591-594.
8. Stern DT, Papadakis MA. The developing physician—becoming a professional. N Engl J Med. 2006;355(17):1794-1799.
9. McNaughton N, O'Neill A. Mentoring in medical education: lessons learned. Med Teach. 2006;28(1):42-46.
10. Wilkerson L, Irby DM. Strategies for improving teaching practices in medical education. Med Teach. 1998;20(1):26-34.
11. Cruess RL, Cruess SR. Teaching professionalism in medical education. Med Teach. 2006;28(3):227-230.
12. Greenhalgh T, Haines A, Burnett S. Promoting better teamwork and leadership in clinical settings. BMJ. 2004;328(7432):218-221.
13. Glickman S, Smilkstein G. Teaching and learning in the clinical environment. J Gen Intern Med. 2002;17(6):455-459.
14. Bligh J. What is clinical teaching? Med Educ. 2000;34(10):747-749.
15. Chou CL, Kuo CD, Hsu CC, et al. Effectiveness of mentoring programs for medical students: a systematic review and meta-analysis. Med Educ. 2018;52(11):1101-1110.
16. Chisholm CD, Becker DM, Santen SA. Mentoring in emergency medicine: Creating an environment of support. J Emerg Med. 2004;26(3):379-381.
17. Sargeant J, Mann K, Sinclair D, et al. Effective interprofessional healthcare education: A description of two innovative programs. J Interprof Care. 2008;22(5):457-464.